

praktijk

Storytelling

Lessen verrijken met verhalen of verhalende elementen maakt je onderwijs niet alleen interessanter, maar helpt leerlingen ook om de inhoud beter te begrijpen en onthouden. Verhalend lesgeven: ter leering énde vermaeck!

Sofia had, ijverig als zij was, haar les tot in de puntjes voorbereid. Elke lesfase was goed doordacht en voldeed aan de beoordelingscriteria op het formulier dat haar begeleider zou invullen bij het lesbezoek. Na een felle automatiseringsoefening om de relevante voorkennis van de leerlingen te activeren, verscheen het lesdoel op het digibord. Sofia las het keurig voor en de leerlingen lazen het naar goed gebruik in koor na. Nu moest zij, volgens het formulier, nog even controleren op begrip. 'Wie kan in eigen woorden vertellen wat we vandaag gaan leren?' Ze gaf de leerlingen wat denktijd alvorens zij in haar beurtenbakje roerde en er een willekeurig stokje uit pakte: 'Louise, wil jij het proberen?' Louise keek haar juf vertwijfeld aan, bleef even stil, richtte haar ogen toen maar op het bord en las het lesdoel nog eens hardop voor. De begeleider sloeg

de situatie gade en vinkte op zijn formulier, na enige aarzeling, toch maar het vakje 'voldaan' aan.

MEER DAN EEN RETORISCHE TRUC

Het bovenstaande laat zien dat een goede les meer is dan de som der delen. Sofia heeft haar lesfasen keurig voorbereid, maar heeft verzaakt om die fasen op een betekenisvolle wijze met elkaar te verbinden. Hierdoor kunnen de leerlingen haar 'bewegingen' van de ene lesfase naar de volgende niet volgen. Een manier om ze daarbij te helpen, is door de les te voorzien van een verhaallijn. Een verhaallijn die fungeert als een soort bindmiddel dat van de losse ingrediënten een aantrekkelijk geheel maakt (Willingham, 2004).

De stagebegeleider uit het voorbeeld voelt dit ook wel aan, maar heeft zelf geleerd dat het vertellen van verhalen bedoeld is

voor vermaak. Dat doe je in je vrije tijd of je zet het in als marketingtool om je product aan de man te brengen. In veel lesmethoden worden verhalen namelijk aangemerkt als een aparte tekstsoort. Naast bijvoorbeeld de instructietekst (zoals een handleiding), bestaat er de informatieve tekst (krantenartikel of lesboek) en de betogende tekst (column). Elke tekstsoort heeft zo zijn eigen doel. Klinkt best logisch, maar toch gaat in deze redenering iets mis. James Kinneavy stelde in 1971 al dat het onderscheid tussen tekstsoorten, zoals 'informatief' of 'verhalend', een klassieke categoriefout is. Informeren is namelijk een doel en verhalend schrijven is een middel. Dat middel is voor meerdere doelen inzetbaar. Zo kan een informatieve tekst bijvoorbeeld prima verhalend zijn.

Lees verder op pagina 28

Storytelling: de verhaallijn en verteller

Gebruik verhalende elementen in je les om de aandacht het begrip en de herinneringen van je leerlingen te verbeteren. Begin met het toepassen of het versterken van de verhaallijn in je les en het positioneren van jezelf als verteller.

1. De verhaallijn

Doel

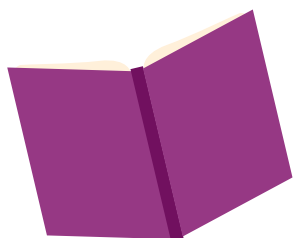
Leerlingen begrijpen waarom de les in deze volgorde wordt gegeven. Ze snappen waarom de ene fase op de andere volgt (causaliteit). Hierdoor wordt de les een logisch geheel.

Voorbeeld

Leg leerlingen uit dat de geactiveerde voorkennis over deelsommen tot en met 100 (zoals 21:7=) tot nu toe altijd mooi uitkwamen, maar dat je hen in deze les gaat leren wat je moet doen als dat niet zo is (zoals bij 22:7=).

Vraag om jezelf te stellen

Hoe maak je als leerkracht het bruggetje, bijvoorbeeld in de vorm van een verbindingszin, tussen de verschillende lesfasen?

2. De verteller

Doel

Leerlingen voelen zich verbonden met de leerkracht (actor). Ze begrijpen waarom die bepaalde acties onderneemt. Zo kunnen zij vervolgens zelf een vergelijkbaar pad bewandelen.

Voorbeeld

Denk hardop terwijl je een zin op het bord schrijft en een moeilijk woord moet gaan spellen (zoals 'ideeën'). Hierbij verwoord je één-voor-één de spellingsregels die erbij horen en pas je deze stapsgewijs toe. Wissel daarbij gerust af tussen meer formeel en informeel taalgebruik (spreektaal).

Vraag

Hoe zorg je er als leerkracht voor dat leerlingen (als beginners) zich met jou (als expert) kunnen identificeren en jouw gedachten kunnen volgen?

Storytelling: de verbeelding en verrassing

Gebruik verhalende elementen in je les om de aandacht, het begrip en de herinneringen van je leerlingen te verbeteren. Voeg naast een verhaallijn en jezelf als verteller, verbeelding en verrassing aan je les toe.

3. De verbeelding

Doel

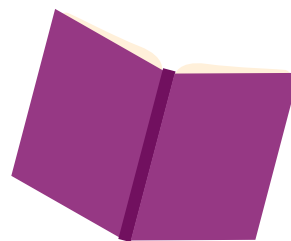
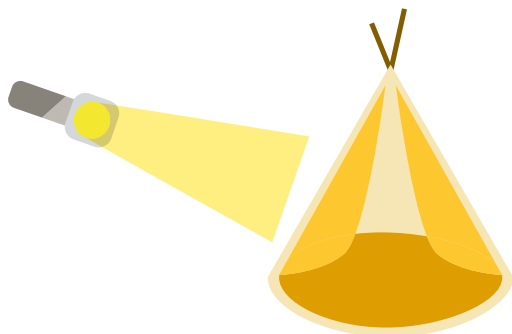
Leerlingen kunnen hun relevante voorkennis gebruiken om nieuwe (met name abstracte) concepten of complexe situaties beter te begrijpen.

Voorbeeld

Vergelijk en contrasteer gebeurtenissen in het verleden met gebeurtenissen in het heden (historische analogie) of landschappen hier met landschappen elders (geografische analogie). Je kunt ook de welbekende ijsbergmetafoor gebruiken om met je leerlingen in gesprek te gaan over wat er aan het handelen van de hoofdperson ten grondslag ligt.

Vraag

Welk beeld, dat voor de leerlingen aansprekend is, kun je oproepen om de nieuwe lesstof betekenisvoller te maken?

4. De verrassing

Doel

Leerlingen kunnen zich (kortstondig) ontspannen, zich over de lesstof verwonderen of gewoon genieten van een interessant feitje.

Voorbeeld

Verras de leerlingen eens met een opvallend feitje over het onderwerp van de les. Wist je dat wij ons lichaam delen met zo'n 38.000 miljard bacteriën die samen circa 1,5 kilo wegen? Of vertel eens over hoe je zelf als leerling bij omkeringen ($5 \times 6 = 6 \times 5$) de som $5 \times 6 = 30$ had omgekeerd tot $03 = 6 \times 5$, en hoe je daar achteraf erg met je leerkracht om had gelachen.

Vraag

Hoe trek je als leerkracht de aandacht van je leerlingen als je merkt dat zij dreigen af te haken?

VERHALEND ELEMENT

TOEPASSING

De verhaallijn

Leg aan je leerlingen uit hoe verschillende lesfasen zich tot elkaar verhouden; dat het één hen voorbereidt op het volgende stapje in hun leerproces of hoe een nieuwe vaardigheid hen gaat helpen in het oplossen van een gegeven probleem.

De verteller

Denk bij de instructie van een nieuwe vaardigheid hardop en doe alsof je zelf nog actief lerende bent. Betrek je leerlingen daarna als metgezellen die je te hulp roept om de volgende oefening te lijf te gaan; beleef het leerproces samen.

De verbeelding

Verzin tijdens je lesvoorbereiding alvast voorbeelden, metaforen of analogieën die met name abstracte concepten of bewerkingen betekenisvoller kunnen maken. Het helpt om iets nieuws te begrijpen als we aan iets vastknopen wat ons al bekend is.

De verrassing

Wissel je les af met een pakkende quote, anekdote, wetenswaardigheid of grap. Afwisseling helpt leerlingen om hun aandacht erbij te houden en zorgt voor een ontspanning en moed om met de (moeilijke) lesstof verder te gaan.

Figuur 1 – Enkele verhalende elementen en toepassingen daarvan in de les

Vervolg van pagina 25

De Amerikaanse professor Newkirk (2014) gaat in zijn boek *Minds made for stories* nog een stapje verder. Ook hij stelt dat verhalen niet louter een tekstsoort zijn, met name geschikt voor jonge kinderen. Newkirk toont zelfs aan dat verhalen aan de basis liggen van hoe alle mensen denken en de wereld om hen heen proberen te begrijpen. Zo kunnen verhalen ons helpen om abstracte ideeën te doorgronden. Maar ook om patronen te zien in een verzameling data of mogelijke gevolgen van politieke beslissingen te verhelderen. Bovendien helpen verhalen leerlingen informatie beter te onthouden (Arya & Maul, 2012; Meyer & Duffy, 1990). Mooi allemaal, maar de vraag is natuurlijk: wat kan ik hiermee in het onderwijs en hoe ziet dat er concreet uit?

BLIJF BIJ ME

Als de leerlingen hun aandacht niet meer bij de les of het lezen van een tekst kunnen houden, dan is het gemakkelijk om hén hiervan de schuld te geven. Soms is dit

terecht, maar er zijn ook situaties waarbij de oorzaak bij de leerkracht of het lesmateriaal ligt. Hoe gemakkelijk blijf jij geboeid bij het luisteren naar een monotoon college of het lezen van een slecht geschreven boek? De filosoof Emerson zei ooit: 'Read proudly – put the duty of being read invariably on the author.' Anders gezegd: je mag leerlingen best vragen om hun aandacht erbij te houden; tegelijkertijd mag je van leerkrachten vragen om ze hierbij te helpen. Volgens Newkirk komen verhalen of verhalende elementen daarbij goed van pas. In figuur 1 staan een aantal van die elementen beschreven, waarmee je feitelijk tegen je leerlingen zegt: 'Blijf bij me.'

AAN DE SLAG

Nog even, voor de zekerheid. Deze Praktijkbijdrage is geen pleidooi om onderwijs 'op te leuken', maar om de essentiële functie van verhalen tijdens het leren ook in het onderwijs serieus te nemen. Kopieerbladen 1 en 2 (pp. 27-28) kun je gebruiken naast je reguliere lesvoorbereiding en je kunt er meteen mee beginnen!

ERIK MEESTER

is docent en onderwijsontwikkelaar bij de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen voor Primair Onderwijs en de masteropleiding Curriculumontwikkeling voor Primair Onderwijs aan de Radboud Universiteit in Nijmegen

Blijf op de hoogte van de ontwikkelingen in het basisonderwijs

Neem een (online) abonnement op JSW

- + Sinds 1913 een begrip
- + Praktische artikelen en opiniestukken
- + Interviews met onderwijsdeskundigen

Meer weten?

Ga naar jsw.nl of bel 088-2266692